

EUROOPAN KOMISSIO
EUROOPAN PETOSTENTORJUNTAVIRASTO (OLAF)

Linja D Poliittika
Yksikkö D.2 Petosten torjunta

Rakennetoimien julkisiin hankintamenettelyihin liittyvien eturistiriitojen tunnistaminen

Käytännön opas johtajille

***oppaan on laatinut jäsenvaltioiden asiantuntijoiden ryhmä, jota koordinoi
OLAFin yksikkö D2 – Petosten torjunta***

VASTUUVAPAAUSLAUSEKE:

Tämän valmisteluasiakirjan on laatinut jäsenvaltioiden asiantuntijoiden ryhmä OLAFin tuella. Sen tarkoituksena on helpottaa toimenpideohjelmien täytäntöönpanoa ja edistää hyviä käytäntöjä. Asiakirja ei ole jäsenvaltioita oikeudellisesti sitova, mutta siinä annetaan yleisiä ohjeita sekä suosituksia parhaiden käytäntöjen mukaisesti.

Yleisillä ohjeilla ei rajoiteta kansallisen lainsäädännön soveltamista, ja niitä lukiessa ja soveltaessa on otettava huomioon kansallinen sääntelykehys.

Näillä ohjeilla ei kuitenkaan rajoiteta unionin tuomioistuimen tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tulkintoja eikä komission päätöksiä.

Tiivistelmä

Tämä opas on laadittu uuden yhteistyömenettelyn mukaisesti, ja siihen on osallistunut asiantuntijoita jäsenvaltioista, OLAFista ja rakennetoimista vastaavista komission pääosastoista. Tavoitteena on parantaa tilapäisen COCOLAFin kokousten tulosten laatua laatimalla käytännön asiakirjoja, joita jäsenvaltiot ja komissio voivat käyttää vertailuperusteina, hallinnollisina välineinä, oppaina ja tukena petostentorjuntatoimenpiteidensä ja -strategioidensa vahvistamisessa.

Oppaan laatimiseen vaikutti myös se, että vuosien 2014–2020 koheesio politiikkaa koskevat lainsäädäntöehdotukset edellyttävät jäsenvaltioilta EU:n rakennetoimien hallintaan liittyvien petostentorjuntatoimenpiteiden kehittämistä.

Julkisissa hankinnoissa esiintyvien eturistiriitojen todettiin olevan kiinnostava aihe jäsenvaltioiden kannalta. Työryhmässä, johon osallistui asiantuntijoita kymmenestä eri jäsenvaltiosta, todettiin, että eturistiriitojen tunnistamiseen ja eturistiriitatilanteiden riskin pienentämiseen tarvitaan opas. Tämä opas on syntynyt yhteistyön tuloksena.

Oppaassa annetaan hallinto- ja hankintaviranomaisten johtajille ja virkamiehille suosituksia EU:n talousarviosta rakennetoimien ja koheesio politiikan ohjelmien kautta rahoitettavia julkisia hankintoja koskevien eturistiriitojen tunnistamisesta ja käsittelemisestä. Se kattaa kaikenlaiset julkiset hankinnat summasta riippumatta.

Opas ei sido jäsenvaltioita, mutta sen tarkoituksena on luoda hallinto- ja hankintaviranomaisille yhteinen lähestymistapa eturistiriitojen käsittelyyn rajoittamatta kuitenkaan kansallisen lainsäädännön soveltamista.

Opas on tarkoitettu virkamiehille hyödylliseksi ja käytännölliseksi työvälineeksi, ja sen painopiste on työryhmässä esiin tulleissa seuraavissa pääkohdissa:

1. Eturistiriidan määritelmä.
2. Eturistiriitoihin liittyvien ilmoitusten tarve: on suositeltavaa vaatia jokaista hankintamenettelyyn osallistuvaa henkilöä täyttämään ilmoitus eturistiriidattomuudesta.
3. Menettelyt ja välineet ilmoitusten tarkistamiseen.
4. Luettelo varoittavista merkeistä (red flag), joiden avulla voidaan tunnistaa eturistiriitatilanteet.

Oppaassa esitetään neljä esimerkkiä todellisista tapauksista, joiden tarkoituksena on auttaa selventämään, mikä on ”eturistiriitatilanne”, ja lisäämään henkilökunnan tietoisuutta eturistiriitatilanteista.

Johdanto.....	7
1- Määritelmät	9
2- Eturistiriitoihin liittyvät ilmoitukset.....	10
2.1 Rakennerahastoihin liittyvissä julkisissa hankinnoissa ilmenevien eturistiriitojen hallinnan kattavan kehyksen perustekijät.....	10
2.2. Eturistiriidattomuudesta annettavaa ilmoitusta koskevat toimintaperiaatteet.....	12
2.3 Eturistiriidattomuutta koskevat ilmoitukset	15
2.4. Eturistiriidattomuutta koskevan ilmoituksen tarkoituksen selittäminen henkilöstölle.....	17
2.5. Eturistiriidattomuutta koskevan ilmoituksen seuranta ja päivitys.....	17
3- Eturistiriidattomuutta koskevan ilmoituksen tarkistaminen muihin tietolähteisiin vertaamalla	18
3.1 Milloin?	18
3.2 Miten?	19
3.3 Ilmiantajilta ja tiedotusvälineiltä saatujen tietojen käyttö	21
3.4 Mitä tehdä, jos on vakava epäily eturistiriidasta.....	21
4- Varoittavat merkit (red flags)	22
4.1. Mitä varoittavat merkit ovat ja miten niitä käytetään?	22
4.2. Varoittavat merkit julkisessa hankintamenettelyssä	22
4.2.1. Menettelyn valmistelu ja käynnistäminen	23
4.2.2. Tarjouspyyntömenettely, tarjousten arviointi ja lopullinen päätös.....	24
4.2.3. Julkisten hankintasopimusten toteuttaminen ja muuttaminen.....	25
Liite 1: Malli-ilmoitus eturistiriidattomuudesta	28
Liite 2: Esimerkkejä.....	30

Johdanto

Tämä opas on laadittu uuden yhteistyömenettelyn mukaisesti, ja siihen on osallistunut asiantuntijoita jäsenvaltioista, OLAFista ja rakennetoimista vastaavista komission pääosastoista. Tavoitteena on vaihtaa hyviä käytäntöjä ja laatia käytännön asiakirjoja, joita jäsenvaltiot ja komissio voivat käyttää hallinnollisina välineinä, oppaina ja tukena petostentorjuntatoimenpiteidensä ja -strategioidensa vahvistamisessa.

Eturistiriidat ovat muodostuneet toistuvaksi ongelmaksi erityisesti rakennetoimia koskevissa julkisissa hankinnoissa, koska ne voivat aiheuttaa vakavaa haittaa sekä EU:n että kyseisen maan talousarviolle ja maineelle.

OLAF perusti yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa työryhmän. Siihen osallistui kymmenestä eri jäsenvaltiosta kymmenen asiantuntijaa, joilla on käytännön kokemusta eturistiriitatilanteiden hallinnasta. He laativat oman tietämyksensä pohjalta luettelon niistä keskeisistä asioista, joihin liittyviä hyviä käytäntöjä on syytä vaihtaa.

Prosessiin osallistuivat myös aluepolitiikan pääosasto, työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto, meri- ja kalastusasioiden pääosasto sekä sisäasioiden pääosasto. Työtä koordinoi OLAFin petosten torjunnasta vastaava yksikkö (OLAF/D2).

Yhteistyön tuloksena laadittiin tämä käytännön opas eturistiriitojen hallinnasta johtajille, jotka vastaavat EU:n rahoittamiin rakennetoimiin ja koheesiopolitiikan ohjelmiin liittyvistä julkisista hankinnoista.

Opas on tarkoitettu hankintamenettelyjen hankintaviranomaisina toimivien a) hallintoviranomaisten ja b) edunsaajaviranomaisten johtajille ja henkilöstölle. Se kattaa kaikki rakennerahastoista tai koheesiorahastosta yhteisrahoitusta saavat toimet ja kaikenlaiset julkiset hankinnat summasta riippumatta. Vaatimusten tasossa ja tarkastusten laajuudessa on kuitenkin otettava huomioon tarve löytää tasapaino seuraavien välillä:

välttämättömät tarkistukset

hankintasopimuksen arvo

onko hankinta julkisia hankintoja koskevien säädösten alainen

toiminnan yksinkertaistaminen ja edunsaajien hallinnollisen taakan keventäminen.

Tämä käytännön opas on asiantuntijoiden välisen tuloksekkaan tietojenvaihdon tulos. Se on kaikkien jäsenvaltioiden ja asianomaisten sidosryhmien saatavilla esimerkiksi petostentorjuntafoorumin SFC2007 kautta ja komission osastojen saatavilla OLAFin verkkosivuston kautta.

Oppaassa on otettu huomioon vuosien 2014–2020 koheesiopolitiikkaa koskevat lainsäädäntöehdotukset, joissa edellytetään, että jäsenvaltiot toteuttavat tehokkaita ja oikeasuhteisia petostentorjuntatoimia ottaen huomioon tunnistetut riskit.

OLAF kiittää seuraavia asiantuntijoita:

Dimitar Petrov Mochev	Bulgaria	Eturistiriitojen ehkäisemistä ja toteamista käsittelevä komitea
Daša Musulin	Kroatia	Aluekehityksestä ja EU:n rahastoista vastaava ministeriö / toimenpideohjelmien hallinnasta vastaava osasto
Antoine Dalli	Malta	Sisäinen tarkastus- ja tutkintaosasto, valtioneuvosto, pääministerin kanslia
Jacek Horodko	Puola	Valvontaa ja sääntöjenvastaisuuksia käsittelevä yksikkö, infrastruktuuriohjelmien tuesta vastaava osasto, aluekehityksestä vastaava ministeriö
Małgorzata Kaczanowska	Puola	Järjestelmiä ja tukikelpoisuuksia käsittelevä yksikkö, infrastruktuuriohjelmien tuesta vastaava osasto, aluekehityksestä vastaava ministeriö
Anca Zamfir	Romania	Oikeusasioista vastaava osasto, petosten torjunta (DLAF)
Erika Gajdosikova	Slovakia	Valvonta- ja korruptiontorjuntaosasto, Slovakian valtioneuvoston kanslia
Brian Nielsen	Tanska	Tanskan elinkeinoviranomainen
Jan Lata	Tšekki	Ylimmän syyttäjän virasto / rikosoikeudenkäyntiosasto
László Velikovszky	Unkari	Kansallinen kehitysvirasto
Andrew Stewart	Yhdistynyt kuningaskunta	EU-ohjelmat, paikallisen kasvun osasto, yritys-, innovaatio- ja osaamisasioista vastaava ministeriö (BIS)

COCOLAFin petostentorjuntaryhmä hyväksyi asiakirjan 12. marraskuuta 2013.

1- Määritelmät

Eturistiriidan käsite ei ole yhdenmukainen kaikkialla Euroopan unionissa. Joissakin jäsenvaltioissa, kuten Romaniassa, määritelmä on annettu rikoslainsäädännössä, muttei kaikissa, esimerkiksi Ranskassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö asiasta voisi joutua syytteeseen viimeksi mainituissa maissa. Esimerkiksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa on asiaa koskevaa lainsäädäntöä mutta rikosnimikkeenä on "virka-aseman väärinkäyttö". Se voi kattaa muutakin kuin eturistiriidat, ja sen perusteella voidaan nostaa syyte, silloin kun eturistiriita johtaa korruptioon.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD on ehdottanut seuraavaa määritelmää¹:

"Eturistiriidalla' tarkoitetaan sitä, että virkamiehellä on yksityiseen toimintaansa liittyviä etuja, jotka saattavat vaikuttaa epäasianmukaisesti virkatehtävien ja -velvollisuuksien hoitoon."

Euroopan unionin lainsäädännössä eturistiriidan käsite on määritelty EU:n yleisen talousarvion täytäntöönpanon vuoksi.

Määritelmä koskee kaikenlaisia julkisia hankintoja, jotka rahoitetaan EU:n rakennetoimien ja koheesiopolitiikan rahastoista summasta riippumatta.

Unionin yleiseen talousarvioon sovellettavista varainhoitosäännöistä annetun varainhoitoasetuksen (asetus N:o (EU, Euratom) 966/2012) 57 artiklan 2 kohdassa on eturistiriidan määritelmä EU:n varojen käyttöä ja varainhoidon valvontaa varten. Siinä sanotaan näin:

"1. Taloushallinnon toimijat tai talousarvion toteuttamiseen ja varainhallintoon, myös niiden valmistelua koskeviin toimiin, tilintarkastukseen tai varainhoidon valvontaan osallistuva muu henkilö eivät saa ryhtyä toimiin, joiden yhteydessä saattaa syntyä ristiriita henkilön omien etujen ja unionin etujen välille.

(...)

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettu eturistiriita vallitsee, jos taloushallinnon toimijan tai muun henkilön tehtävien puolueeton ja objektiivinen hoitaminen vaarantuu perhe- tai tunnesiteisiin, poliittiseen tai kansalliseen yhteenkuuluvuuteen tai taloudellisiin etuihin liittyvästä tai mistä tahansa muusta syystä, jossa asianomaisella ja varojen saajalla on yhteinen etu."

¹ Ks. "Managing Conflict of Interest in the Public Service", OECD GUIDELINES AND COUNTRY EXPERIENCES, s. 24–25, <http://www.oecd.org/corruption/ethics/48994419.pdf>. OECD on myös määritellyt eturistiriidan kolme eri tyyppiä:

Tosiasiallisella eturistiriidalla tarkoitetaan sitä, että virkamiehellä on yksityiseen toimintaansa liittyviä etuja, jotka saattavat vaikuttaa epäasianmukaisesti virkatehtävien ja -velvollisuuksien hoitoon.

Näennäisestä ristiriidasta voidaan puhua tapauksissa, joissa virkamiehen yksityiset edut voisivat vaikuttaa epäasianmukaisesti virkatehtävien hoitoon, mutta tilanne ei käytännössä toteudu.

Mahdollinen eturistiriita ilmenee tapauksissa, joissa virkamiehellä on yksityisiä etuja, jotka aiheuttaisivat eturistiriidan, mikäli virkamiehen vastuulle osoitettaisiin asiaa koskevia (siis eturistiriitaan johtavia) virkatehtäviä tulevaisuudessa.

Eturistiriidat ja korruptio eivät ole sama asia. Korruptio edellyttää yleensä vähintään kahden osapuolen välistä sopimusta ja jonkinlaista lahjusta, maksua tai etua. Eturistiriita syntyy, jos henkilöllä voi olla mahdollisuus asettaa omat etunsa ammatillisiin velvollisuuksiinsa nähden etusijalle.

Jos julkisessa hankintamenettelyssä ilmenevää eturistiriitaa ei käsitellä asianmukaisesti, se vaikuttaa menettelyjen sääntöjenmukaisuuteen. Se johtaa sellaisten avoimuuden, tasapuolisen kohtelun ja/tai syrjimättömyyden periaatteiden loukkaamiseen, joita julkisissa hankinnoissa on varainhoitoasetuksen 102 artiklan mukaan noudatettava².

Esimerkkejä

Hankintaviranomaisen tarjouskilpailumenettelyn valvonnasta vastaavan virkamiehen puoliso on yhden tarjouksen tekijän palveluksessa.

Henkilö omistaa yrityksen osakkeita. Kyseinen yritys osallistuu tarjouskilpailumenettelyyn, jonka arviointikomitean jäseneksi tämä henkilö on nimitetty.

Hankintaviranomaisen johtaja on viettänyt viikon pituisen loman sellaisen yrityksen toimitusjohtajan kanssa, joka tekee tarjouksen hankintaviranomaisen käynnistämässä tarjouskilpailumenettelyssä.

Hankintaviranomaisen virkamies ja yhden tarjouksen esittävän yrityksen toimitusjohtaja ovat saman puolueen tehtävissä.

Hallintoviranomaisten on valvottava edunsaajia hankintamenettelyssä sen varmistamiseksi, että menettely on sujuva ja oikeudenmukainen. (Huomautus: kaikki asiakirjan viittaukset hallintoviranomaiseen tarkoittavat viittauksia hallintoviranomaiseen tai mihin tahansa välittävään elimeen, jolle hallintoviranomainen on siirtänyt tehtäviään.) Edunsaajien on varmistettava avoimuus ja kaikkien tarjoajien oikeudenmukainen kohtelu. Hallintoviranomaisten on poikkeavuuksia havaitessaan reagoitava nopeasti ja suoritettava asiaankuuluvat tarkistukset. Se ei tarkoita, että on olemassa eturistiriita vaan että on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin tilanteen selvittämiseksi.

2- Eturistiriitoihin liittyvät ilmoitukset

2.1 Rakennerahastoihin liittyvissä julkisissa hankinnoissa ilmenevien eturistiriitojen hallinnan kattavan kehyksen perustekijät

Eturistiriitatilanteet voivat johtaa siihen, että talouden toimijat menettävät luottamuksensa rakennetoimia koskeviin julkisiin hankintoihin ja rehelliset toimijat luopuvat tarjousten tekemisestä.

² Ks. erityisesti unionin tuomioistuimen asioissa T-277/97, Ismeri Europa Srl, 15.6.1999 ja C-315/99, Ismeri Europa Srl, 10.6.2001 antamat tuomiot sekä asiassa T-160/03, AFCon Management Consultants, Mc Mullin ja O'Grady, 17.3.2005 antama tuomio.

Siksi on suositeltavaa, että hallintoviranomaiset ottavat käyttöön eturistiriitoja koskevat toimintaperiaatteet riskien vähentämiseksi ja mahdollisten ristiriitatapausten selvittämiseksi.

Näihin toimintaperiaatteisiin olisi sisällytettävä eturistiriitojen ehkäiseminen, paljastaminen, hallinta ja seuraamukset. Toimintaperiaatteet olisi vakiinnutettava kaikissa elimissä, jotka toimivat jonkin toimenpideohjelman hallinto- ja valvontajärjestelmän osana, ja niitä olisi suositeltava edunsaajille, jotka toteuttavat hankintamenettelyjä, niiden oikeudellisesta muodosta riippumatta.

Toimintaperiaatteissa olisi otettava huomioon kyseisen jäsenvaltion oikeudelliset säännökset sekä ohjeet ja parhaat käytännöt, joihin tässä asiakirjassa viitataan.

Hallintoviranomaisten on suositeltavaa varmistaa, että niiden vastuulla olevilla toimenpideohjelmilla on eturistiriitoja koskevat toimintaohjeet, ottaen erityisesti huomioon [uuden yleisasetuksen] 114 artiklan 4 kohdan c alakohta³

Hankintamenettelyissä ilmeneviä eturistiriitoja koskevassa toimintaperiaateasiakirjassa olisi käsiteltävä useita kysymyksiä:

Sen olisi katettava koko hankintaprosessi ja sen seurauksena tehtyjen sopimusten hallinta.

Sen olisi täytettävä kansallisten hankintasäännösten ja EU:n julkisia hankintoja koskevien direktiivien vaatimukset.

Siinä olisi oltava erityinen luku, joka on omistettu eturistiriidattomuutta koskeville ilmoituksille.

Siihen olisi sisällyttävä viittaus lahjoihin ja vieraanvaraisuuteen, joiden voidaan katsoa olevan myös kannustimia. Tämä voidaan tehdä minkä tahansa hankintaprosessin aikana, ennen sitä tai sen jälkeen tai minkä tahansa sen seurauksena tehdyn sopimuksen tai hankinnan hallinnoinnin aikana.

Sillä olisi varmistettava, että asianomainen elin säilyttää tiedot kaikista syntyneistä eturistiriidoista todisteeksi siitä, miten ne on hoidettu ja millaisiin toimiin ryhdytty. Säilytetyt tiedot tarjoavat vertailukohdan tulevaisuudessa mahdollisesti esiintyviä eturistiriitoja varten.

Siinä olisi oltava viittaus selvittämättömien eturistiriitojen seuraamuksiin. Seuraamusten on oltava tarkoituksenmukaisia ja toimittava pelotteena sääntöjen rikkomiselle.

Siinä on oltava liite, jossa on joitakin yleisiä esimerkkejä tällaisista eturistiriidoista.

³ Kun kyseessä on toimenpideohjelman varainhoito ja valvonta, hallintoviranomaisen tehtävänä on (...) ottaa käyttöön tehokkaita ja oikeasuhteisia petostentorjuntatoimenpiteitä todetut riskin huomioon ottaen. Komissio antaa erillisiä ohjeita tämän artiklan yleisestä täytäntöönpanosta.

Siinä on käsiteltävä tilanteita, joissa työntekijä lopettaa työskentelyn julkisen sektorin organisaatiossa, erityisesti valtion tai kunnan palveluksessa (niin sanotut pyöröovitapaukset): työntekijän velvollisuutena on olla paljastamatta työtehtäviensä yhteydessä saamiaan luottamuksellisia tietoja. Hän ei saa hyötyä mistään myöhemmistä eturistiriidoista, joita voi syntyä hänen lopetettuaan työskentelynsä kyseissä organisaatioissa.

Eturistiriitoja koskevan toimintaperiaateasiakirjan on oltava yksi perusasiakirjoista, jotka työntekijät saavat organisaatioon tullessaan perehdytysvaiheessa, siirtyessään palvelujen, tavaroiden tai töiden hankintaan liittyvään tehtävään organisaation sisällä tai tällaisten sopimusten tai puitesopimusten hallinnointiin liittyvään tehtävään.

Esimerkki Yhdistyneestä kuningaskunnasta

Maassa on virkamiesten yleiset toimintasäännöt sekä erityisten muiden hallintoelinten vastaavat säännöt virkamiehilleen.

Nämä säännöt edellyttävät tietynlaista käyttäytymistä, johon kuuluu myös se, millaista käytöstä edellytetään hankintoja käsitteleviltä virkamiehiltä. Sääntöjä sovelletaan kaikkeen virkamiestyöhön, josta suuri osa liittyy aina kanssakäymiseen kansalaisten kanssa tai rahan käsittelyyn tai alueisiin, joissa on olennaista kohdella kaikkia oikeudenmukaisesti.

Kaikki valtion virastot kertovat työntekijöilleen näistä säännöistä, vaikka kukaan ei tosiasiaassa allekirjoita sitoumusta sääntöjen noudattamisesta. Niiden katsotaan kuitenkin olevan osa työnantajan ja työntekijän välistä sopimussuhdetta.

Tärkeimmät eettiset vaatimukset eli rehellisyys, lahjomattomuus ja puolueettomuus ovat helposti sovellettavissa hankintoihin, mutta on ymmärrettävää, että hankintatoimintaan suoraan osallistuvilta henkilöiltä vaaditaan erityiset ilmoitukset tai sitoumukset.

2.2. Eturistiriidattomuudesta annettavaa ilmoitusta koskevat toimintaperiaatteet

Hallintoviranomaisten olisi vaadittava hankintaviranomaisia luomaan eturistiriidattomuudesta annettavaa ilmoitusta koskeva menettely osaksi julkisia hankintamenettelyjään. Hallintoviranomaisten olisi annettava hankintaviranomaisille ohjeet ilmoitusmenettelystä.

Ohjeiden pitäisi kattaa selvästi tietyt asiat.

1. Kenen vastuulla on ilmoituksen tekeminen ja allekirjoittaminen?

Kaikkien yhteen tai useaan julkisen hankintamenettelyn vaiheeseen (valmisteluun, laatimiseen, toteutukseen tai päättämiseen) osallistuvien olisi allekirjoitettava ilmoitus ja annettava se hankintamenettelystä vastaavalle henkilölle.

Velvollisuuden olisi koskettava ainakin seuraavia henkilöitä:

- hankintaviranomaisen johtajaa ja kaikki niitä, joille hän siirtää tehtäviään
- hallintokomitean jäseniä

- tarjousasiakirjojen valmisteluun/laadintaan osallistuvaa henkilöstöä
- arviointikomitean jäseniä
- asiantuntijoita, jotka suorittavat tarjousasiakirjojen valmisteluun ja/tai tarjousten arviointiin liittyviä tehtäviä.

2. Mitä seikkoja voidaan pitää tosiasiallisina, mahdollisina tai näennäisinä eturistiriitoina?

Näiden seikkojen kuvauksen pitäisi perustua varainhoitoasetuksen 57 artiklan määritelmään, mutta siinä olisi otettava huomioon myös voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö. Jos on ollut kulttuurisiin kansallisiin näkökohtiin liittyviä aiempia tapauksia tai erityisiä vaikeuksia, on annettava lisäselvitys ja esimerkkejä.

3. Missä hankintamenettelyn vaiheessa olisi tehtävä ilmoitus?

Eturistiriidattomuutta koskevan ilmoituksen tekemistä olisi harkittava hankintamenettelyn jokaisessa vaiheessa (valmistelu, laatiminen, valvonta ja päättäminen).

Hankinnasta vastaavan johtajan vastuulla on pyytää kaikilta hankintamenettelyyn osallistuvilta ilmoitus eturistiriidattomuudesta ja kerätä ilmoitukset.

Johtajan olisi varmistettava, että kaikki ovat tietoisia tarpeesta ilmoittaa tilanteessaan tapahtuvista muutoksista viipymättä. Ilmoituksen voi laatia itse tai asiakirjamallin avulla milloin tahansa, kun siihen on tarvetta.

4. Miten eturistiriidattomuutta koskeva ilmoitus tarkistetaan?

Toimintaperiaatteisiin olisi sisällytettävä säännöt henkilöstön ristiriidattomuutta koskevien ilmoitusten (esim. työhistoria, perhetilanne) ja ulkopuolisten asiantuntijoiden eturistiriidattomuutta koskevien ilmoitusten tarkistamisesta.

Niissä olisi oltava ohjeita tarkistuksista vastaavalle henkilölle, käytettävä menetelmä ja aikataulu.

Hankintaviranomaisille olisi annettava ohjeet epäselvistä eturistiriitatilanteista (esim. aiempi työskentely tarjoajan kumppaniyhteyksissä).

5. Miten eturistiriidattomuutta koskevaa ilmoitusta valvotaan?

Instituution on laadittava eturistiriidattomuutta koskevien ilmoitusten säilyttämistä ja valvontaa varten menettelyt, kuten erityinen rekisteri tai tiedonhallintajärjestelmä kullekin julkiselle hankintamenettelylle. Ilmoitusmenettelyn valvojaksi on nimitettävä henkilö, joka ei osallistu suoraan hankintoihin, ja hänen on varmistettava, että tiedot pidetään ajan tasalla.

6. Mitä seuraamuksia sovelletaan tilanteissa, joissa eturistiriidasta ei ilmoiteta?

Toimintaperiaatteissa olisi kerrottava asiaankuuluvan kansallisen lainsäädännön mukaisista seuraamuksista, jotka voivat olla hallinnollisia ja/tai rikosoikeudellisia, jos eturistiriidasta ei ilmoiteta tai jos annetaan väärä ilmoitus. Niissä olisi tehtävä selvä ero sen välille, liittyykö tapaus henkilöstöön vai ulkopuolisiin asiantuntijoihin tai kumppaneihin.

Henkilöstön toimintaa olisi säädeltävä eettisillä säännöillä. Niihin olisi sisällytettävä eturistiriidan määritelmä ja asiaankuuluvat seuraamukset. Olisi säädettävä myös kurinpitotoimista. Niitä voivat olla kirjallinen huomautus, varoitukset tai sakot tai jopa työtehtävien alentaminen tai irtisanominen. Niiden on aina oltava kansallisen lainsäädännön mukaisia.

Sisäisten ohjeiden olisi katettava ulkopuolisten asiantuntijoiden väärinkäytöstapaukset, ja niissä olisi määrättävä toteutettavista toimista ja sovellettavista seuraamuksista. Tällaisten asiantuntijoiden kanssa tehdyissä sopimuksissa pitäisi olla lausekkeita, joissa määrätään väärinkäytöksestä johtuvista seuraamuksista. Seuraamuksia voivat olla esimerkiksi sopimuksen purkaminen etuajassa tai hankintamenettelyyn osallistumisen kieltäminen tietyksi ajaksi (esim. 5–10 vuodeksi).

7. Mihin toimiin on ryhdyttävä, jos tunnustetaan eturistiriita tai eturistiriidasta ilmoitetaan tai sellainen havaitaan ennen menettelyä tai sen aikana?

Julkisen hankintamenettelyn turvaamiseksi on ryhdyttävä asiaankuuluviin toimenpiteisiin kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Seuraavia vaiheita olisi harkittava sen mukaan, onko tehty ilmoitus eturistiriidattomuudesta, minkä tyyppisestä eturistiriidasta on kyse ja mikä menettelyn vaihe on meneillään:

- Keskustellaan tarvittaessa tosiseikoista kyseisen henkilön kanssa tilanteen selvittämiseksi.
- Suljetaan kyseinen henkilö julkisen hankintamenettelyn ulkopuolelle riippumatta siitä, onko hän henkilöstön jäsen tai ulkopuolinen asiantuntija.
- Muutetaan tehtävien ja vastuiden jakautumista henkilöstön kesken.
- Peruutetaan hankintamenettely.

Työntekijän tai asiantuntijan sulkemista pois menettelyistä olisi harkittava silloin, kun ilmenee tosiasiallinen eturistiriita, ja sen lisäksi aina, kun on syytä epäillä kyseisen henkilön puolueettomuutta.

Erittäin poikkeuksellisissa tapauksissa ei ehkä ole mahdollista sulkea virkamiestä tai asiantuntijaa menettelyn ulkopuolelle resurssipulan vuoksi tai siksi, että on kyse jonkin tietyn alan erityisasiantuntijasta. Tällaisessa tapauksessa hankintaviranomaisen olisi varmistettava, että sen päätös on täysin avoin, olisi asetettava tarkat rajat työntekijän tai asiantuntijan panokselle ja varmistettava, että lopullinen päätös perustuu avoimiin ja oikeudenmukaisiin todisteisiin.

Toimintaperiaatteissa olisi myös vaadittava henkilöstöä ilmoittamaan asiaankuuluville viranomaisille eturistiriidan ilmenemisestä.

Kaikki tietyssä julkisessa hankintamenettelyssä ilmenneen eturistiriitatilanteen vuoksi toteutetut toimet on dokumentoitava.

Esimerkki Slovakiasta

Valintakomitean jäsenten ilmoitus hankintaprosessissa — julkisia hankintoja koskevan lain (40 §) nojalla.

Komitean jäsen ei voi olla henkilö, joka on parhaillaan tai on ollut vuotta ennen komitean jäseneksi nimittämistään

- a) tarjoaja, joka on luonnollinen henkilö
- b) tarjoajan lakisääteinen elin, joka on oikeushenkilö, tai lakisääteisen elimen jäsen tai valvontaelimen jäsen tai muu kyseisen tarjoajan elin
- c) sellaisen oikeushenkilön kumppani tai jäsen, joka on tarjoaja tai tarjoajan äänetön yhtiömies
- d) tarjoajan työntekijä tai sellaisen yrittäjien eturyhmän työntekijä, jonka jäsen tarjoaja on
- e) julkisista hankinnoista vastaavan viraston työntekijä, ellei hankintasopimuksia ole myönnetty yksinomaan kyseisen viraston tarpeita varten.

Komitean jäsen ei saa olla

- a) henkilö, joka on läheisessä suhteessa a–d kohdissa mainittuihin henkilöihin
- b) henkilö, jonka puolueettomuudesta suhteessa tarjoajaan tai ehdokkaaseen on esitetty epäilyjä varsinkin, jos henkilö on osallistunut tietyn hankinnan asiakirjojen valmisteluun ehdokkaan tai tarjoajan puolesta, tai jota sopimuksen tekeminen voi hyödyntää tai haitata.

Tutustuttuaan tarjoajien luetteloon komitean jäsenen on annettava hankintaviranomaiselle tai hankintayksikölle valahtoinen vakuutus siitä, ettei ole ilmennyt mitään seikkoja, jotka tämän lain nojalla estäisivät häntä toimimasta komitean jäsenenä, tai ilmoitettava hankintaviranomaiselle tai hankintayksikölle, ettei ole ilmennyt mitään seikkoja, jotka tämän lain nojalla estäisivät häntä toimimasta komitean jäsenenä.

Komitean jäsenen on viipymättä ilmoitettava hankintaviranomaiselle tai hankintayksikölle, jos ilmenee seikkoja, joiden vuoksi hän on estynyt toimimasta komitean jäsenenä, jos tällaisia seikkoja ilmenee julkisen hankintamenettelyn aikana.

2.3 Eturistiriidattomuutta koskevat ilmoitukset

On suositeltavaa pyytää ihmisiä allekirjoittamaan **eturistiriidattomuutta** koskeva ilmoitus heti, kun he osallistuvat menettelyyn. Tämä velvollisuus on täytettävä viipymättä menettelyn ja henkilön itsensä suojelemiseksi. Ihmiset ovat — teoriassa — halukkaampia ilmoittamaan eturistiriidasta, jos he ovat tietoisia eturistiriidattomuutta koskevaan ilmoitukseen liittyvistä velvollisuuksista.

Eturistiriitoja koskeva ilmoitus olisi luonteeltaan vapaaehtoinen, mikä tarkoittaa, ettei se olisi kovinkaan varma. Vilpillisen toiminnan tahallisuus olisi kuitenkin vaikeampaa osoittaa myöhemmässä vaiheessa.

Sen vuoksi seuraavat kohdat koskevat vain eturistiriidattomuutta koskevaa ilmoitusta.

Eturistiriidattomuutta koskevassa ilmoituksessa olisi oltava varainhoitoasetuksen mukainen eturistiriidan määritelmä ja kaikki prosessiin sovellettavat käytäntöjen tai eettisten sääntöjen vaatimukset, jotka liittyvät eturistiriitaan.

Ilmoituksessa olisi oltava:

- (a) selvä viittaus kyseiseen hankintamenettelyyn
- (b) allekirjoittajan koko nimi, syntymäaika, asema organisaatiossa ja tehtävä julkisessa hankintamenettelyssä
- (c) allekirjoituspäivämäärä.

Ilmoituksella allekirjoittajan pitäisi voida ilmoittaa virallisesti:

- onko hänellä omien tietojensa mukaan hankintamenettelyyn liittyvä näennäinen/mahdollinen/tosiasiallinen eturistiriita
- onko olemassa seikkoja, jotka saattaisivat asettaa hänet näennäisesti/mahdollisesti/tosiasiallisesti eturistiriitaan lähitulevaisuudessa
- että hän sitoutuu ilmoittamaan välittömästi mahdollisesta eturistiriidasta, jos ilmenee seikkoja, jotka voisivat johtaa tällaiseen lopputulokseen.

Ilmoituksessa olisi oltava viittaus väärästä ilmoituksesta johtuviin kurinpidollisiin/hallinnollisiin/rikosoikeudellisiin seuraamuksiin.

Siinä voi myös olla lupaus luottamuksellisuudesta, jos henkilö todennäköisesti käsittelee kaupallisesti luottamuksellisia tietoja, joita tarjoaja on antanut hankintamenettelyn aikana.

Ilmoitukseen olisi liitettävä selventävä huomautus, jossa annetaan allekirjoittajille selvät ja tiukat ohjeet

- organisaation toimintaperiaatteista, myös ilmoituksen tarkoituksesta
- säännösten oikeudellisista vaatimuksista, myös selvennökset tietyistä määritelmästä johtuvista seikoista, kuten perhe- ja tunnesiteistä (esimerkiksi se, keiden katsotaan kuuluvan perheeseen, vaihtelee eri jäsenvaltioissa (esim. sukulaisuuden toinen ja kolmas aste), ja siitä säädettäessä lähtökohdaksi on otettava kulttuuritausta)
- käytännesäännöistä, jotka koskevat eturistiriitojen hallintaa organisaatiossa
- eturistiriitojen salaamisen seurauksista
- menettelystä tilanteen muuttuessa ja erityisesti siitä, milloin, miten ja kenelle ilmoitetaan ilmenevästä eturiidasta.

Selventävässä huomautuksessa olisi annettava esimerkkejä eturistiriitatilanteista.

Liitteessä 1 on malli-ilmoitus. Se perustuu Euroopan komission käyttämään malliin, mutta sitä on ehkä muutettava kansallisten vaatimusten mukaiseksi.⁴

⁴ Tässä käytännön oppaassa esitetyt tiedot eivät rajoita kansallisen lainsäädännön soveltamista, ja niitä on pidettävä ohjeellisina ja parhaita käytäntöjä edistävinä.

2.4. Eturistiriidattomuutta koskevan ilmoituksen tarkoituksen selittäminen henkilöstölle

Henkilöstölle olisi selvitettävä, että eturistiriidattomuutta koskeva ilmoitus on väline, jolla estetään eturistiriitoja ja jonka tarkoituksena on

- lisätä työntekijöiden tietoisuutta eturistiriitojen riskistä
- tuoda esiin riskialueita, jotka johdon on otettava valvonnassa huomioon
- suojella työntekijöitä eturistiriitojen ilmenemistä koskevilta syytöksiltä myöhemmässä vaiheessa
- suojella hankintamenettelyä ja yhteisrahoitettua hanketta sääntöjenvastaisuuksilta ja siten suojella EU:n ja jäsenvaltioiden taloudellisia etuja.

On äärimmäisen tärkeää, että kaikki hankintamenettelyjä toteuttavien hallintoviranomaisten ja edunsaajien työntekijät ovat tietoisia mahdollisista eturistiriitatilanteista, niiden seurauksista ja siitä, miten kyseisissä tilanteissa pitää toimia ja millaisia mahdolliset seuraamukset ovat.

Eturistiriidan ilmeneminen ei sinänsä ole välttämättä laitonta. On kuitenkin sääntöjenvastaista osallistua menettelyyn, jos on tietoinen eturistiriidasta. Siksi on välttämätöntä ilmoittaa kaikista eturistiriidoista ennen hankintamenettelyyn osallistumista ja ryhtyä asianmukaisesti ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin.

Henkilöstön yleisessä koulutusmateriaalissa tai asiaan liittyvissä verkkokoulutusmoduuleissa olisi oltava erityinen luku aiheesta. Tällaisen materiaalin pitäisi kattaa eturistiriidat yleisellä tasolla, koska eturistiriitoja voi ilmetä muilla alueilla, kuten palvelukseenottomenettelyissä. Siinä pitäisi selittää henkilöstölle eturistiriidattomuutta koskevan ilmoituksen tarkoitus.

Jatkuvalla koulutuksella voitaisiin ylläpitää ja lisätä tietoisuutta, ja näin henkilöstö olisi aina tietoinen mahdollisista uusista eturistiriitatilanteista. Johdon pitäisi silti perustaa tehokkaita mekanismeja, joilla valvottaisiin eturistiriitasääntöjen rikkomista, havaittaisiin se ja sovellettaisiin asianmukaisia seuraamuksia. Johdon on luotava selkeä vastuuketju sekä tehokkaat valvontamekanismit.

2.5. Eturistiriidattomuutta koskevan ilmoituksen seuranta ja päivitys

Eturistiriidat muuttuvat ajan mittaan. Voi käydä niin, että hankintaprosessin alussa jollakin hankintavirkamiehellä ei ole ollut tosiasiallisia, mahdollisia eikä näennäisiä eturistiriitoja. Prosessin aikana tilanne voi kuitenkin muuttua ja esimerkiksi hän tai hänen perheenjäsenensä siirtyy mahdollisen tarjoajan palvelukseen. Tilanteiden muuttuessa on tärkeää seurata ja päivittää eturistiriidattomuutta koskevia ilmoituksia.

Jos työntekijä saa menettelyn aikana uutta tietoa (esim. tarjouksessa alihankkijoiksi ehdotetuista talouden toimijoista) tai olosuhteet muuttuvat (esim. siirtyminen oikeudelliseen tai tosiasialliseen suhteeseen, jota ei ollut olemassa menettelyn alussa), hänen on ilmoitettava välittömästi esimiehelleen näennäisestä, mahdollisesta tai tosiasiallisesta eturistiriidasta. Ilmoituksen tekemiseen voidaan haluttaessa käyttää mallia. Työntekijä on suljettava pois jatkomenettelyistä ja – jos se on tarpeen ja

mahdollista — menettelyn olennaisista vaiheista, joihin hän on osallistunut ja jotka on tehtävä uudelleen.

Organisaation kannattaa pitää rekisteriä asiaankuuluvan hankintamenettelyn eturistiriidattomuutta koskevista ilmoituksista.

3- Eturistiriidattomuutta koskevan ilmoituksen tarkistaminen muihin tietolähteisiin vertaamalla

Eturistiriidattomuutta koskeva ilmoitus on tarkistettava. Ilmoituksen tekeminen voi antaa hankintaviranomaisille väärän varmuuden tunteen, ja ilmoituksen tehnyt henkilö voi saada väärän käsityksen velvollisuuden suorittamisesta. On tärkeää, että ihmiset tietävät, että heidän ilmoituksensa voidaan tarkistaa, koska sillä on vääriä ilmoituksia estävä vaikutus.

Tarkistusten tekeminen on kiinni hallintoviranomaisesta ja/tai hankintaviranomaisen valmiuksista ja voimavaroista. Tarkistusten pitäisi olla oikeasuhteisia, niillä pitäisi saada aikaan tasapaino sen välille, miten suuri tarve on toisaalta tehdä tarkistuksia ja toisaalta pitää asiat yksinkertaisina. Lisäksi niiden pitäisi keventää edunsaajien hallinnollista rasitetta. Olisi myös otettava huomioon se, minkä arvoinen on hankinta, jota julkisista hankinnoista annetut säännöt koskevat tai eivät koske.

3.1 Milloin?

Eturistiriidat voivat vaikuttaa hankintamenettelyssä **mihin tahansa päätöksentekoprosessin vaiheeseen.**

Hankintaviranomaisen on harkittava kahdentyyppisten **tarkistusten** tekemistä:

- ennaltaehkäisevät tarkistukset näennäisten, mahdollisten tai tosiasiallisten eturistiriitojen havaitsemiseksi
- seuraamusta/korjausta koskevat tarkistukset eturistiriitojen paljastamiseksi, seuraamusten määrittämiseksi asianomaiselle henkilölle ja eturistiriidan aiheuttaman vääryyden korjaamiseksi.

Näistä syistä on perustettava sisäisiä mekanismeja, jotka mahdollistavat niiden tilanteiden **pysyvän ja jaksottaisen** arvioinnin, joihin henkilöstö osallistuu päätöksentekoprosessin aikana. Niissä on oltava **sisään rakennettuja mekanismeja**, kuten seuraavat:

- Kyselyihin vastaaminen ajoittain, millä arvioidaan, onko henkilöstö tietoinen näennäisistä, mahdollisista tai tosiasiallisista eturistiriitatilanteista

ja tunnistaako se ne, jotta voidaan lisätä tietoisuutta ja varmistaa, että järjestelmä on "puhdas".

- Päätöksentekoon osallistuvien virkamiesten tarkistuslistat, jotka he täyttävät ennen päätöksen tekemistä. Näiden listojen avulla he voivat paremmin arvioida kaikki näennäiset, mahdolliset ja tosiasialliset eturistiriitatilanteet.

Näitä olisi täydennettävä **jälkikäteen toteutettavilla mekanismeilla**, joilla tarkistetaan, onko eturistiriitoja ilmennyt.

Jälkikäteen toteutettavissa mekanismeissa painopisteen olisi oltava eturistiriidattomuutta koskevassa ilmoituksessa, joka olisi tutkittava muiden tietojen valossa:

- ulkopuolelta saadut tiedot (eli mahdollista eturistiriitaa koskevien tietojen antaja on sellainen ulkopuolinen taho, jolla ei ole mitään yhteyttä eturistiriidan aiheuttaneeseen tilanteeseen)
- tarkistukset, jotka suoritetaan tietyissä tilanteissa, joissa on suuri eturistiriidan riski sisäisen riskianalyysin tai varoittavan merkin (red flag) perusteella (ks. 4 kohta)
- satunnaistarkistukset.

3.2 Miten?

Selvitettäessä, kenellä saattaisi olla eturistiriita, on otettava huomioon seuraavat luokat:

- hankintaviranomaisen henkilöstön jäsenet sekä hankittavien palvelujen ja muiden palvelujen tarjoajien henkilöstö, joka osallistuu suoraan hankintamenettelyn toteuttamiseen
- hankintaviranomaisen johtaja ja viranomaisen päätöksentekuelinten jäsenet, jotka eivät välttämättä osallistu suoraan hankintamenettelyyn mutta voivat silti vaikuttaa sen tulokseen.

Jälkikäteen tehtävien eturistiriitatilanteiden tarkistukset voivat olla seuraavan tyyppisiä:

➤ **hallintoviranomaisen tai maksajaviraston tekemät tarkistukset:**

- vakio-/säännölliset tarkistukset, joita tehdään tutkittaessa edunsaajan maksupyynnön (joka on myös julkiseen hankintamenettelyyn liittyvä todiste) tarkistuslistojen avulla (joissa olisi oltava erikseen lueteltuna kaikki EU:n ja kansallisessa lainsäädännössä mainitut eturistiriitatilanteet)
- erityistarkistukset, jotka aloitetaan ulkopuolisten mahdollisesta eturistiriidasta tai varoittavasta merkistä (red flag) antamien tietojen perusteella
- erityistarkistukset, jotka aloitetaan muiden satunnaisten tai välillisten tarkistusten aikana ilmenneiden erityisten tietojen tai seikkojen perusteella
- suunnitellut tarkistukset, jotka kuuluvat vuosittaiseen valvontaohjelmaan riskianalyysin perusteella
- satunnaistarkistukset.

Riskien pisteytys ARACHNE:n avulla

Hallintoviranomaiset voivat harkita ARACHNE:n käyttöä. Se on komission tarjoama tiedonlouhintatyökalu. Sen avulla voidaan tunnistaa hankkeet, joissa saattaa olla eturistiriitojen riski. ARACHNE on riskien pisteytysväline, joka voi tehostaa hankkeiden valintaa ja hallinnointia koskevia tarkistuksia ja lisäksi helpottaa petosten tunnistamista, ennaltaehkäisemistä ja havaitsemista.

➤ edunsaajan sisäisen valvontahenkilöstön tekemät tarkistukset

- erityistarkistukset ulkopuolisilta saatujen tietojen perusteella
- erityistarkistukset, jotka tehdään muiden satunnaisten tai välillisten tarkistuksen tuloksena saadun virallisen raportin perusteella
- suunnitellut tarkistukset, jotka kuuluvat vuosittaiseen valvontaohjelmaan riskianalyysin perusteella, ja satunnaiset tarkistukset.

Tarkistuslistoihin perustuvien tarkistusten lisäksi muita tarkistuksia olisi tehtävä virkamiesten **eturistiriidattomuutta koskevan ilmoituksen perusteella ottaen huomioon seuraavilta tahoilta saadut tiedot:**

– *Itse organisaatiolta*, jolloin tiedot yhdistetään henkilötietoihin.

– *Muilta organisaatioilta*, jolloin tiedot yhdistetään kansallisesta tietokannasta, talouden toimijoiden tietokannoista (kuten yritysrekistereistä), veroviranomaisen tietokannasta jne. saatuihin tietoihin.

Muiden instituutioiden kanssa voidaan sopia instituutioiden välisistä yhteistyömenettelyistä tietojen saamiseksi, rajoittamatta kuitenkaan kansallisen lainsäädännön soveltamista.

– *Avoimista tietolähteistä* (myös taustatarkistukset, jotka on tehty internetin avulla), joista voidaan saada tietoja virkamiesten yhteyksistä ja henkilökohtaisista asioista, jotka saattaisivat aiheuttaa eturistiriidan tai viitata sellaiseen.

Esimerkkejä tietolähteistä

- Kaupparekisteri ja elinkeinorekisteri.
- Internet-tietokanta, jossa on tietoja yksittäisten yritysten välisistä suhteista sekä niiden lakisääteisistä edustajista ja toimitusjohtajista.
- Organisaation sisäinen tietokanta, jota ylläpidetään tietojen keräämiseksi sellaisen rahoitustuen saajista, jota ei tarvitse maksaa takaisin, ja urakoitsijoista (ITMS tai tiettyä tarkoitusta varten luotu yksittäinen tietokanta).
- Tiedotusvälineissä julkaistut tiedot.

Johtajan, joka havaitsee henkilöstön jäsenen mahdollisen eturistiriitatilanteen, pitäisi käyttää mahdollisuuksien mukaan ensisijaisesti "pehmeitä" keinoja ja keskustella asiasta avoimesti kyseisen henkilön kanssa. Keskustelun tarkoituksena on selvittää, onko olemassa eturistiriidan riski, joka voisi vaarantaa menettelyn ja/tai virkamiehen

tilanteen. Jos näin on, johtajan on päätettävä sopivimmista toimenpiteistä sekä organisaation että virkamiehen etujen turvaamiseksi.

Jos johtaja on kerännyt riittävästi todisteita virkamiehen tahallisuudesta tai väärinkäytöksestä, hän voi raportoida tapauksesta suoraan asianomaisille viranomaisille ja ryhtyä asianmukaisiin toimenpiteisiin julkisen hankintamenettelyn turvaamiseksi (ks. 3.4 kohdasta tarkempia tietoja).

3.3 Ilmiantajilta ja tiedotusvälineiltä saatujen tietojen käyttö

Ilmiantajat ja tiedotusvälineet ovat herkkiä julkisiin hankintamenettelyihin osallistuvien eri toimijoiden välisten henkilökohtaisten yhteyksien suhteen ja voivat antaa johdonmukaista tietoa tilanteista, jotka saattaisivat vaikuttaa hankintaviranomaisten päätöksentekoprosessiin.

Ilmiantajilta ja tiedotusvälineiltä saadut tiedot eivät ole sinällään todistusvoimaisia. Jos viranomaiset (erityisesti hallintoviranomaiset tai hallintoviranomaisten hallinto- tai valvontaelimet) saavat tällaisia tietoja, niiden olisi välittömästi tarkistettava käytettävissään olevilla keinoilla, voiko tiedot vahvistaa ja voivatko ne vaikuttaa menettelyyn. Niiden olisi tarkistettava tietojen oikeellisuus kaikkien käytettävissään olevien tietolähteiden avulla.

Tilanteen vakavuudesta riippuen ne voivat tiedottaa asiasta välittömästi oikeusviranomaisille tai muille asiaankuuluville viranomaisille.

Ilmiantajien ja tiedotusvälineiden antamia tietoja olisi pidettävä tutkimuksen näkökulmasta **tietolähteinä**, joiden perusteella aloitetaan sisäiset/ulkoiset tarkistukset.

Jotta ilmiantajien ja tiedotusvälineiden olisi helpompi tiedottaa viranomaisille mahdollisista eturistiriidoista, hallintoviranomaiset ja muut toimivaltaiset viranomaiset voisivat ottaa käyttöön maksuttoman puhelimen tai internet-pohjaisen petosilmoitusjärjestelmän tai käyttää siihen muita kanavia.

3.4 Mitä tehdä, jos on vakava epäily eturistiriidasta

Viranomaisella voi olla valtuudet tehdä hallinnollisia tarkistuksia tai tutkimuksia. Jos sillä ei ole tällaisia valtuuksia, sen on lähetettävä tiedot viipymättä asianmukaisille viranomaisille.

Jos tarkistuksissa ei saada tiedoille vahvistusta, viranomaisen voi päättää tapauksen käsittelyn, mutta se voi käyttää tietoja yhdistääkseen ne muihin tietoihin ja tehdä riskianalyysin, jonka tarkoituksena on tunnistaa arkaluonteiset alueet.

Jos tarkistusten tulokset vahvistavat alkuperäiset tiedot ja eturistiriita on luonteeltaan hallinnollinen, viranomaisen voi kansallista lainsäädäntöä noudattaen

- toteuttaa kurinpidollisia tai hallinnollisia toimia/seuraamuksia kyseistä virkamiestä vastaan
- peruuttaa sopimuksen/toimen, johon eturistiriita vaikuttaa, ja toistaa kyseisen julkisen hankintamenettelyn osan
- yhdistää löydöksensä muihin tietoihin ja tehdä niiden avulla riskianalyysin

- o julkistaa tapahtuneen varmistaakseen, että päätökset ovat avoimia, sekä ehkäistäkseen ja estääkseen mahdolliset vastaavat tapaukset.

Jos eturistiriita on luonteeltaan rikosoikeudellinen, viranomaisen pitäisi edellä mainittujen toimenpiteiden lisäksi kansallista lainsäädäntöä noudattaen

- o ilmoittaa tapauksesta syyttäjälle rikosoikeudenkäynnin aloittamiseksi
- o valvoa tapauksen hallinnollisia näkökohtia
- o yhdistää löydöksensä muihin tietoihin ja tehdä sen avulla sisäinen riskianalyysi.

4- Varoittavat merkit (red flags)

4.1. Mitä varoittavat merkit ovat ja miten niitä käytetään?

Varoittava merkki (red flag) on mahdollisen petoksen tai korruption indikaattori. Se on tekijä tai joukko tekijöitä, jotka ovat luonteeltaan epätavallisia tai poikkeavat tavallisesta toiminnasta. Se on osoitus siitä, että jokin seikka poikkeaa tavallisuudesta ja sitä on tutkittava tarkemmin.

Julkisissa hankinnoissa voi esiintyä useita varoittavia merkkejä. Ne voivat osoittaa poikkeavuuksia

- tarjousasiakirjoissa, esimerkiksi näennäisesti eri tarjoajilta mutta samasta numerosta faksatut tarjoukset
- talousselvityksissä, kuten maksetut laskut, joiden summat ylittävät hankintasopimuksen arvon
- henkilöstön käyttäytymisessä, esimerkiksi siten, että jotkut henkilöstön jäsenet painostavat arviointikomiteaa valitsemaan tietyn toimeksisaajan.

Varoittavien merkkien ilmenemisen pitäisi tehdä työntekijöistä ja johtajista valppaampia: heidän pitäisi ryhtyä tarvittaviin toimiin eturistiriidan olemassaolon varmistamiseksi tai kiistämiseksi. On äärimmäisen tärkeää reagoida varoittaviin merkkeihin. Kaikkien varoittavien merkkien herättämien epäilyjen poistaminen on ensisijaisesti hankintaviranomaisten ja toissijaisesti hallintoviranomaisten vastuulla.

Varoittavien merkkien olemassaolo ei tarkoita, että on tapahtunut tai voi tapahtua petos, vaan että tilanne on tarkistettava ja sitä on seurattava huolellisesti.

4.2. Varoittavat merkit julkisessa hankintamenettelyssä

Tässä jaksossa käsitellään tyypillisiä tapauksia, jotka koskevat eturistiriitoihin menettelyn eri vaiheissa liittyviä petosepäilyjä, ja annetaan esimerkkejä siitä, mitä käytännössä tapahtuu.

Jotkin näistä varoittavista merkeistä saattavat vaikuttaa jokapäiväisiltä ja voivat koskea monenlaisia tilanteita, eivät pelkästään eturistiriitoja. On tärkeää muistaa, että varoittavat merkit ovat indikaattoreita, joiden perusteella on tarkoitus tehdä ensimmäisen tason tarkistuksia epäilysten poistamiseksi tai petoksen tai sääntöjenvastaisuuden ilmenemisen todennäköisyyden vahvistamiseksi. Seuraavien

varoittavien merkkien pitäisi johtaa tarkistuksiin, joiden tarkoituksena on poistaa tai vahvistaa mahdollisuus eturistiriidan olemassaolosta.

4.2.1. Menettelyn valmistelu ja käynnistäminen

Eturistiriitakysymys on tuotava esiin heti menettelyn valmisteluvaiheessa. Hankintaviranomainen saattaa tarvita ulkopuolisia tutkimuksia tai ulkopuolisten lähteiden mielipiteitä tarjousasiakirjojen laatimisessa. Tarjouskilpailumenettelyn asiakirjojen perustana voidaan jossakin määrin käyttää ulkopuolisten asiantuntijoiden laatimia raportteja. Hankintaviranomaisen on myös päätettävä, minkä tyyppistä menettelyä sovelletaan, ja laadittava hankintailmoitukset, sopimusasiakirjat, eritelmät ja sopimusluonnos.

Hankintaviranomaisen pitäisi toteuttaa toimenpiteet eturistiriitojen estämiseksi heti asiakirjojen valmistelun ensimmäisessä vaiheessa.

Eturistiriitaan liittyvät riskit

Asiakirjojen laatimiseen osallistuva henkilö saattaa suoraan tai välillisesti yrittää vaikuttaa tarjouskilpailumenettelyyn, jotta esimerkiksi hänen sukulaisensa, ystävänsä tai liike- tai rahoituskumppaninsa voisi osallistua siihen.

Varoittavat merkit

- Tarjousasiakirjojen laatimisesta vastaava henkilö tai ylempi virkamies vaatii palkkaamaan ulkopuolisen yrityksen avuksi asiakirjojen laatimiseen, vaikka se ei ole välttämätöntä.
- Ulkopuolisilta yrityksiltä pyydetään yhtä tai useampaa tutkimusta samasta aiheesta, ja joku painostaa henkilöstöä käyttämään jotakin näistä tutkimuksista tarjousasiakirjan laatimisessa.
- Asiakirjojen laatimisesta vastaava henkilö hoitaa menettelyn niin, ettei ole aikaa tarkistaa asiakirjoja huolellisesti ennen tarjousmenettelyn käynnistymistä.
- Samantapaisista kohteista tehdään kaksi tai useampia sopimuksia lyhyellä aikavälillä ilman ilmeistä syytä, minkä seurauksena hankintamenetelmä on vähemmän kilpailukykyinen.
- Valitaan neuvottelumenettely, vaikka avoin menettely olisi mahdollinen.
- Jotkin valintaperusteet tai hankintasopimuksen tekoperusteet ovat perusteettomia ja suosivat jotain tiettyä yritystä tai tarjousta.
- Tavaroiden tai palveluiden tarjoamista koskevat säännöt ovat niin tiukat, että vain yksi yritys pystyy tekemään tarjouksen.
- Hankintaviranomaisen työntekijän sukulaisia työskentelee yrityksessä, joka saattaa tehdä tarjouksen.
- Hankintaviranomaisen työntekijä on juuri ennen hankintaviranomaisen palvelukseen siirtymistään työskennellyt yrityksessä, joka saattaa tehdä tarjouksen.

Esimerkki: Yksi tarjoajista osallistuu valmistelumenettelyyn ja saa joitakin lisätietoja ennen menettelyn käynnistämistä. Muilla tarjoajilla ei siis ole yhtäläisiä mahdollisuuksia tarjouskilpailun voittamiseen eli kyseessä on eturistiriita.

Eturistiriitaan liittyvät riskit

Tarjouskilpailumenettelyä koskevia tietoja saatetaan vuotaa.

Varoittavat merkit

- Työntekijä käyttäytyy epätavallisesti ja vaatii saada tarjouskilpailumenettelystä tietoa vaikka ei olekaan vastuussa menettelystä.
- Hankintaviranomaisen työntekijän sukulaisia työskentelee yrityksessä, joka saattaa tehdä tarjouksen.
- Hankintaviranomaisen työntekijä on juuri ennen hankintaviranomaisen palvelukseen siirtymistään työskennellyt yrityksessä, joka saattaa tehdä tarjouksen.

Esimerkki: Työntekijä osallistuu julkisten hankinta-asiakirjojen laatimiseen tai korjaamiseen, minkä jälkeen hän irtisanoutuu ja siirtyy yritykseen, joka jättää tarjouksen pian sen jälkeen.

EHDOTUKSIA:

Tarkistetaan, onko tarjousasiakirjoissa varoittavia merkkejä.

Varmistetaan, että niihin sisältyvät asianmukaiset tarkastusoikeudet ja sopimusperusteiset oikaisukeinot.

4.2.2. Tarjouspyyntömenettely, tarjousten arviointi ja lopullinen päätös

Tarjousten viimeisen jättöpäivän jälkeen hankintaviranomainen tarkistaa jätettyjen tarjousten vaatimustenmukaisuuden ja arvioi ne. Tarvittaessa hankintaviranomainen pyytää tarjoajia korjaamaan puutteet tai toimittamaan tietyt tiedot tai lisäselvitykset. Hankintayksikkö päättää, mitkä lopulliset tarjoukset ovat hankintailmoituksessa esitettyjen perusteiden mukaisesti hyväksyttäviä. Arviointikomitea antaa kirjallisen arvion ja suosituksen. Päätöksen sopimuksen tekemisestä tekee hankintaviranomaisen sisältä nimetty päätöksentekijä.

Eturistiriitaan liittyvät riskit

Tehtyjä tarjouksia on saatettu väärentää sen salaamiseksi, että tarjoaja ei ole noudattanut määräaikaa tai toimittanut kaikkia vaadittuja asiakirjoja.

Arviointikomitean jäsen saattaa yrittää johtaa muita jäseniä harhaan tai painostaa heitä ja näin vaikuttaa lopulliseen päätöksen esimerkiksi tulkitsemalla sääntöjä väärin.

Varoittavat merkit

- Virallisia asiakirjoja ja/tai todistuksia asiakirjojen vastaanottamisesta on selvästi muutettu (esim. pyyhkimällä jotain pois).
- Arviointikomitean jäsenillä ei ole tarvittavaa teknistä asiantuntemusta toimitettujen tarjousten arvioimiseksi, ja yksi henkilö on siinä määräävässä asemassa.
- Perustejärjestelmässä on liikaa subjektiivisia osatekijöitä.
- Voittanut tarjoaja ei ole antanut kaikkia pakollisia tietoja.
- Voittaneen tarjoajan antamista tiedoista osa liittyy hankintaviranomaisen henkilöstöön (esim. työntekijän osoite).
- Voittaneen tarjoajan osoite on puutteellinen, siinä on esimerkiksi vain postilokero-osoite, ei puhelinnumeroa eikä katuosoitetta (saattaa olla pöytälaatikkoyhtiö).
- Eritelmät vastaavat pitkälti voittaneen tarjoajan tuotteita tai palveluja, varsinkin jos eritelmissä on joukko hyvin yksityiskohtaisia vaatimuksia, jotka hyvin harva tarjoaja pystyisi täyttämään.
- Tarjousasiakirjat ostaneista yrityksistä vain muutama toimittaa tarjouksen, varsinkin jos yli puolet niistä jää pois tarjouskilpailusta.
- Sopimus myönnetään tuntemattomille yrityksille, joilla ei ole aiempaa kokemusta.

EHDOTUKSIA:

Varmistetaan, että komitean jäsenet valitaan hankkeen toteuttamisesta laaditun käsikirjan mukaisesti.

Varmistetaan, että hankkeen hankinnoista vastaava virkamies on arviointikomitean käytettävissä vastaamassa menettelyä koskeviin kysymyksiin.

Vahvistetaan, että arviointikomitealla on tarjousten arvioimiseen tarvittava tekninen asiantuntemus.

Tarkistetaan, että komitean jäsenet allekirjoittavat ilmoituksen siitä, ettei heillä ole tehtävänsä suorittamiseen vaikuttavia eturistiriitoja, kuten nykyisiä tai aiempia kytköksiä yhteenkään tarjoajaan.

4.2.3. Julkisten hankintasopimusten toteuttaminen ja muuttaminen

Kaikki julkisen hankintamenettelyn mukaisesti tehdyt sopimukset on pantava täytäntöön tarjouspyynnössä asetetussa aikataulussa noudattaen kaikkia tarjouspyynnön ja teknisten eritelmien vaatimuksia. Osapuolille voidaan antaa lupa muuttaa sopimusta hieman, jos he pystyvät osoittamaan, että kyseinen muutos ei ollut alun perin ennakoitavissa, ja varmistamaan näin kohtuullisen taloudellisen tasapainon.

Eturistiriitaan liittyvät riskit

Sopimusta ei ole laadittu sääntöjen ja/tai teknisten eritelmien ja tarjousasiakirjojen mukaisesti.

Sopimuksen toteutus on heikkoa.

Sopimuksen valvonta on heikkoa.

On hyväksytty väärä todistuksia.

Varoittavat merkit

Vakiosopimuslausekkeita (tarkastusta, korjaavia toimenpiteitä, vahinkoja, jne.) on muutettu.

Sopimukseen ei ole liitetty menetelmäkuvausta eikä työsuunnitelmaa.

Yrityksen nimi ja oikeudellinen asema muuttuvat, mutta asiasta vastaava virkamies ei kyseenalaista muutoksia.

Tietylle toimeksisaajalle tehdään useita tai kyseenalaisia muutostilauksia, ja ne hyväksyy yksi ja sama hankevirkamies.

Kansainvälisissä hankkeissa voittaneen tarjoajan julkistamisen ja sopimuksen allekirjoittamisen välissä on pitkä selittämätön viive (se voi olla osoitus siitä, että toimeksisaaja kieltäytyy maksamasta tai neuvottelee lahjusvaatimuksesta).

Teknisiin eritelmiin tai tehtäväkuvaukseen tehdään huomattavia muutoksia.

Toimitettavien tuotteiden määrää pienennetään ilman, että vähennystä huomioitaisiin maksussa.

Työtuntien määrää suurennetaan, vaikka käytettyjen materiaalien määrä ei lisäännä.

Sopimus on hävinnyt tai hankintaa tukevat asiakirjat ovat puutteellisia.

Hankintaviranomaisen työntekijän käyttäytyminen asiakirjaa käsiteltäessä on epätavallista: hän on haluton vastaamaan johdon kysymyksiin selittämättömistä viivästyksistä ja puuttuvista asiakirjoista.

Hallinnollisia tarkastuksia ja peruutettuja hankintamenettelyjä on paljon.

Sopimuksen mukaisten tavaroiden ja palveluiden laatuun, määrään tai eritelmiin on tehty muutoksia, jotka poikkeavat tarjousasiakirjasta (tehtäväkuvauksesta, teknisistä eritelmistä jne.)

EHDOTUKSIA:

- Arvioidaan kaikki muutostilauksia koskevat pyynnöt, tarkistetaan niiden aiheellisuus ja pyydetään tarvittaessa asiakirjatodisteita ennen muutostilauksen hyväksymistä.

- Seurattaessa suuren riskin hankkeita asiakkaita pyydetään tiedottamaan pankille kaikista muutostilauksista, jotka on tehty mihin tahansa allekirjoitettuun hankintasopimukseen mille tahansa summalle.
- Pyydetään valvontakäyntejä tekevää työryhmää tarkistamaan, että keskeiset tavara-, työ- ja palvelutuotokset ovat todella olemassa. Tarkistuksilla voidaan vahvistaa, että työt etenevät annettujen luovutustodistusten mukaisesti, että asiakirjatodisteet ovat riittävät ja että virkamiehet todistavat asianmukaisesti vastaanottaneensa tavarat ja palvelut ajoissa.
- Vaaditaan, että korkean riskin hankkeista tehdään vuosittain riippumattomia teknisiä sekä rahoitusta ja hankintaa koskevia tarkastuksia.
- Sisällytetään valvontaan teknisten asiantuntijoiden paikan päällä tekemiä tarkastuksia.
- Annetaan hankevirkamiehille koulutusta hankintasopimusten hallinnassa.
- Tarkistetaan osana hankintojen ja varainhoidon tarkistusta erityisesti hankintasopimusten hallinnoinnin valvonta – sopimuksessa olevat tai hankintaviranomaisen mukaiset maksuluettelot, tarkistukset kaksinkertaisten maksujen havaitsemiseksi sekä tavaroiden ja palvelujen luovutustodistukset.
- Otetaan käyttöön tiukat valitusten käsittelymenettelyt ja julkistetaan ne.

Liite 1: Malli-ilmoitus eturistiriidattomuudesta

Sopimuksen otsikko:

Viite: (tarjouspyynnön nro):

Minä, joka on nimitetty tarjousten avaamisesta vastaavaan lautakuntaan / nimitetty arviointikomiteaan / saanut vastuulle (poissulkemis-) ja (valinta-)kriteerien arvioinnin / nimetty valvomaan toimintaa / valtuutettu muuttamaan osaa edellä mainitusta julkisia hankintoja koskevasta sopimuksesta, ilmoitan olevani tietoinen varainhoitoasetuksen 57 artiklasta, jossa todetaan seuraavaa:

”1. Taloushallinnon toimijat tai talousarvion toteuttamiseen ja varainhallintoon, myös niiden valmistelua koskeviin toimiin, tilintarkastukseen tai varainhoidon valvontaan osallistuva muu henkilö eivät saa ryhtyä toimiin, joiden yhteydessä saattaa syntyä ristiriita henkilön omien etujen ja unionin etujen välille.

Kun eturistiriita on mahdollinen, kyseisen henkilön on pidätyttävä tällaisista toimista ja annettava asia ratkaistavaksi valtuutetulle tulojen ja menojen hyväksyjälle, joka vahvistaa kirjallisesti, onko kyseessä eturistiriita. Kyseisen henkilön on myös ilmoitettava asiasta esimiehelleen. Kun eturistiriita todetaan, kyseisen henkilön on luovuttava kaikista asiaan liittyvistä tehtävistä. Valtuutettu tulojen ja menojen hyväksyjä toteuttaa henkilökohtaisesti tarvittavat jatkotoimet.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettu eturistiriita vallitsee, jos taloushallinnon toimijan tai muun henkilön tehtävien puolueeton ja objektiivinen hoitaminen vaarantuu perhe-,⁵ tai tunnesiteisiin, poliittiseen tai kansalliseen yhteenkuuluvuuteen tai taloudellisiin etuihin liittyvästä tai mistä tahansa muusta syystä, jossa asianomaisella ja varojen saajalla on yhteinen etu^{6 7}.”

[Lisää (tarvittaessa) kansalliset säännöt, joissa todetaan, että:]

Vakuutan täten, ettei minulla ole tietääkseni eturistiriitaa suhteessa toimijoihin, jotka ovat [hakeneet lupaa osallistua tähän hankintamenettelyyn] [jättäneet tarjouksen tästä hankinnasta] joko yksittäin tai yhteenliittymän jäsenenä, eikä ehdotettuihin alihankkijoihin.

Tietääkseni ei ole olemassa mitään aiempia tai nykyisiä tai mahdollisesti lähitulevaisuudessa ilmeneviä tosiseikkoja tai olosuhteita, jotka voisivat kyseenalaistaa riippumattomuuteni minkään

⁵ XX asteen perhesuhde, avioliitto tai rekisteröity parisuhde.

⁶ Sopimussuhde tai maksullinen tai maksuton parhaillaan sovellettava konsultointi.

⁷ Mukaan lukien vapaaehtoistyö tai johtokunnan tai ohjaavan neuvoston jäsenyys.

tahon silmissä.

Vakuutan, että jos valintaprosessin / kriteerien / [aloittamisen] arviointiprosessin / sopimuksen toteuttamisen tai muuttamisen yhteydessä havaitsen tai käy ilmi, että tällainen ristiriita on olemassa, ilmoitan siitä välittömästi lautakunnalle/komitealle, ja jos eturistiriita havaitaan, lopetan osallistumisen arviointiprosessiin ja kaikkiin siihen liittyviin toimintoihin.

Vahvistan myös, että käsittelen kaikkia minulle uskottuja asioita luottamuksellisesti. En paljasta mitään luottamuksellisia tietoja, jotka kerrotaan minulle tai jotka saan selville. Lupaen käsitellä luottamuksellisesti erityisesti kaikkia tietoja ja asiakirjoja, jotka on luovutettu minulle tai jotka olen saanut selville tai jotka olen laatinut arvioinnin aikana tai tuloksena, ja lupaan, että niitä käytetään vain tämän arvioinnin tarkoituksia varten eikä niitä paljasteta kolmansille. Lupaen myös, että en pidä hallussani kopioita mistään toimitetuista kirjallisista tiedoista.

Allekirjoitus (päivämäärä ja paikka):

Nimi:

Tehtävä

Liite 2: Esimerkkejä

Tapaus nro 1

Romanian petostentorjuntaosasto (DLAF) sai aluekehityksestä ja matkailusta vastaavalta ministeriöltä tiedon mahdollisesta eturistiriidasta EAKR:n rahoittamassa hankkeessa.

Hankkeen edunsaaja oli piirikuntaneuvosto, ja vuonna 2009 tehty rahoitussopimus koski piirikunnan teiden kunnostamista ja nykyaikaistamista yhteensä 50 kilometrin matkalta.

Edunsaaja teki urakoitsija S:n kanssa 10 miljoonan euron arvoisen rakennusurakkasopimuksen julkisten hankintasopimusten, julkisia rakennusurakoita koskevien käyttöoikeussopimusten ja palveluita koskevien käyttöoikeussopimusten tekemistä koskevan kansallisen lainsäädännön mukaan toteutetun kansallisen julkisen hankintamenettelyn jälkeen.

Kun työt aloitettiin, S pyysi edunsaajaa taloudellisiin syihin vedoten hyväksymään, että alun perin nimetty sepelin toimittaja vaihdetaan toiseen yritykseen, F:ään, ja hankkimaan vaihdolle hankkeen valvojan hyväksynnän.

Pian sen jälkeen S pyysi edunsaajaa myös sallimaan rakennusmateriaalin vaihtamisen louhitusta kivistä kivisepeliin ja esitti testiraportteja kivisepelistä, joka F:n oli tarkoitus toimittaa. Suunnittelijan ja hankkeen valvojan hyväksyntä oli hankittu etukäteen.

Piirikuntaneuvosto laati näistä kahdesta muutoksesta seuraavat asiakirjat:

- raportit, jotka oli allekirjoittanut hankkeen koordinaattori ja jotka oli hyväksynyt ja allekirjoittanut piirikuntaneuvoston puheenjohtaja,
- urakkasopimukseen tehty lisäys, jonka oli niin ikään allekirjoittanut piirikuntaneuvoston puheenjohtaja ja jossa oli määräys uudesta rakennusmateriaalien toimittajasta.

DLAF:n tutkimukset paljastivat, että F:n omisti kaksi henkilöä, joilla kummallakin oli 50 prosentin osuus ja joista toinen oli piirikuntaneuvoston eli hankkeen edunsaajan puheenjohtajan vävy.

DLAF totesi, että **kyseessä oli eturistiriita, koska F:n rakennusmateriaalien toimittajaksi hyväksymistä koskevat asiakirjat oli allekirjoittanut piirikuntaneuvoston puheenjohtaja, joka oli ensimmäisen asteen sukulaissuhteessa toiseen F:n osakkaista.**

Tapaus nro 2

Romanian DLAF sai aluekehityksestä ja matkailusta vastaavalta ministeriöltä tiedon joistakin laittomuuksista hankkeessa, joka sai rahoitusta taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden Phare 2000 -ohjelmasta.

Hankkeen edunsaaja oli talouden toimija Z, ja rahoitussopimus tehtiin 12 pienen ja keskisuuren rakennusyhtiön laadunhallintajärjestelmän sertifiointin tukemiseksi.

Sertifiointipalvelusopimuksen tekemiseksi edunsaaja nimitti julkisia hankintoja koskevan kansallisen lain mukaisesti arviointikomitean, jonka viisi jäsentä allekirjoittivat vakuutukset luottamuksellisuudesta ja puolueettomuudesta.

DLAF huomasi, että yksi arviointikomitean jäsen oli tilintarkastaja, joka oli tehnyt yhteistyösopimuksia voittaneen tarjoajan kanssa.

Se oli vastoin sovellettavien käytännön oppaan, hakijan oppaan ja avustussopimuksen liitteen useita määräyksiä, koska **yksi sopimuksen myöntävän arviointikomitean jäsen oli eturistiriitatilanteessa, sillä hän oli sopimussuhteessa yhteen tarjoajaan.**

Tapaus nro 3

Romanian DLAF sai aluekehityksestä ja matkailusta vastaavalta ministeriöltä tiedon joistakin petokseen viittaavista seikoista hankkeessa, joka sai rahoitusta alueellisesta Toimintalinja 2 -toimenpideohjelmasta yhden piirikunnan tieosuuden uudistamiseen. Edunsaaja oli piirikuntaneuvosto.

Suunnittelupalvelusopimus tehtiin *julkisten hankintasopimusten, julkisia rakennusurakoita koskevien käyttöoikeussopimusten ja palveluita koskevien käyttöoikeussopimusten tekemistä koskevan kansallisen lainsäädännön mukaan toteutetun julkisen hankintamenettelyn kautta. Hyväksymisperusteena oli "taloudellisesti edullisin tarjous".*

Voittanut tarjoaja P sitoutui olemaan käyttämättä alihankkijoita mutta antoi pian sopimuksen tekemisen jälkeen osia siitä alihankkijan A tehtäväksi.

Kaksi virkamiestä, jotka toimivat hankintamenettelyn arviointikomitean jäseninä, olivat voittaneen tarjoajan eli alihankkija A:n työntekijöitä.

Hallintoviranomainen pidätti maksun A:n suorittamista palveluista arviointikomitean jäsenten ja alihankkijan eturistiriitatilanteen vuoksi.

DLAF:n mukaan kyseessä oli kansallisen lainsäädännön mukainen **eturistiriita. Siitä, että kaksi piirikuntaneuvoston virkamiestä oli osallistunut päätöksentekoon palvelusopimuksen tekemisestä P:n kanssa, oli koitunut välillisesti aineellista hyötyä heidän työnantajanaan olevalle yritykselle A.**

Tapaus nro 4

Romanian DLAF sai henkilöstön kehittämistä koskevan alakohtaisen toimenpideohjelman välittävältä elimeltä tiedon mahdollisesta eturistiriidasta hankkeessa, jota rahoitettiin Toimintalinjasta 3. Hankkeen tavoitteena oli ottaa käyttöön joukko innovatiivisia tekniikoita ja menetelmiä yrittäjien yrittäjäyysvalmiuksien parantamiseksi ja tuen tarjoamiseksi pienille ja keskisuurille yrityksille kahdella alueella.

Edunsaaja oli yliopisto, jonka laillinen edustaja oli rehtori C.

Yliopisto teki työnantajan ominaisuudessa hankkeen tiedotustoiminnasta henkilökohtaisen työopimuksen työntekijän ominaisuudessa toimivan C:n kanssa.

Sen jälkeen C, toimien yliopiston rehtorina, nimitti hankkeen toteutustyöryhmän, jonka jäsen hän myös oli.

Allekirjoittamalla henkilökohtaisen työsopimuksen toisaalta rehtorina ja työnantajan laillisena edustajana ja toisaalta työntekijänä ja hankkeen toteutustyöryhmän jäsenenä C itse asiassa allekirjoitti sopimuksen itsensä kanssa ja sai siten suoraa aineellista hyötyä eli lupauksen ylimääräisestä palkasta.

Yliopiston perussäännön (jolla kansallinen koulutusta koskeva laki pannaan täytäntöön) mukaan yliopisto on julkinen laitos ja rehtori on sen toiminnanjohtaja. Siksi DLAF katsoi, että rikossyytteen nostamiselle oli kansallisen lainsäädännön mukaiset perusteet.